

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Literatura česká.

Generál Červinka: **Až kam?..** (Několik poznámek k Zumanově „Osvobozenké legendě“.) Str. 93. Praha 1923. Nákladem vlastním.

Z publikací o historii ruských legií dvě staly se v naší veřejnosti vskutku sensačními. Prvá, Kratochvílova „Cesta revoluce“, pro svou bolševickou koncepci a opoziční kritiku sibiřského vedení našeho vojska, druhá pak, Zumanova „Osvobozenká legenda“, pro vášnivý útok na celou zahraniční činnost Masarykovu a pro osobní výpady na všechny, kdož v našem hnutí na Rusi

se nestotožňovali s politikou bývalého kyjevského Svazu. Ve svém referátě o Zumanově knize, uveřejněném v tomto časopise minulého roku, vyslovil jsem naději, že práce Zumanova může přinést historii naší revoluce, přes všechny své nedostatky a vady, značný užitek již tím, vzbudí-li věcné odpovědi těch vedoucích činitelů československého odboje na Rusi, kteří byli Zumanem přímo osobně kritisováni a proto morálně donuceni k vysvětlení, po případě k obhajování. Kromě menších poznámek Dr. J. Kudely v „Legio-

nářském Směru", první větší a důkladnější odpovědi v seriosní formě knižní dostává se Zumanovi v publikaci Červinkově: „Až kam?“

Generál J. Červinka, o jehož účasti v zahraničním hnutí dozvěděla se naše literární veřejnost již v r. 1920, kdy vydal své vzpomínky pod názvem „Cestou našeho odboje“, byl v „Osvobozenké legendě“ obviněn hlavně z toho, že svými intrikami u ruských vojenských úřadů, z osobní řevnivosti a cizího zdržoval i kazil všechny dobré snahy kyjevského Svazu o vytvoření velké revoluční armády. V odpovědi Červinkově nečteme však jen vyvrácení těchto osobních obvinění, nýbrž současně i věcnou kritiku celé vojenské akce bývalé Správy Svazu v Kyjevě, jakož i spravedlivé ocenění skutečného významu Masarykova v organizování a formování naší branné moci v Rusku. Vzhledem k tomu skládá se Červinkova práce ze dvou částí, nadepsaných: „Kdyby byl prof. Masaryk zůstal v Anglii“ a „Osobní poznámky“. Dodatkem, zabírajícím však celou druhou polovinu knihy, jest řada nových, dosud neuveřejněných dokumentů.

Vojenskému odborníku nebylo ovšem těžko zkritisovat diletantské pokusy kyjevského Svazu o postavení československého vojska r. 1916 a uvést na pravou míru všechno to, co p. Zuman tak zářlivě přičítá za výhradně zásluhu Kyjeva proti Masarykovi, Červinkovi a jiným. Generál Červinka správně poukázal na celou šířku i hloubku toho velkého úkolu, jakým bylo formování legii na Rusi, i když se konečně po dlouhých a trapných překážkách došlo v r. 1917 definitivního svolení ruské vlády. Nestálil zajisté jen nábor zajatců, jak jej částečně připravil kyjevský Svaz; to byl opravdu jen „první krok na cestě branného odboje“, za nímž teprve musila přijiti daleko obtížnější práce vojenských odborníků po stránce vojenské administrativy, technického výcviku, výbroje, výstroje, intendantstva atd., a to vše v době, kdy ruské vojenství se vlastně už hroutilo a v zemi vládla anarchie... Příjezd profesora Masaryka na Rus, jeho vysoká mravní autorita pro československé kruhy a nepopíratelný vliv na rozhodujících místech ruských, byly proto vlastně záchranou celé naší věci!

Své osobní stanovisko k vojenským projektům kyjevského Svazu, jakož i svou činnost v ruských stábech a u vojenských úřadů vykládá autor proti podezíráním a obviněním Zumanovým velmi podrobně a přesvědčivě, dovolává se také při tom svých dvou brožur z r. 1916 a 1917 („Slovo pravdy“ a „Naším bojovníkem za pravdu“),

kteří p. Zuman z pochopitelných důvodů ve své „Osvobozenké legendě“ zamlčel... Jádro polemiky jest ovšem v tom, kazil-li generál Červinka svou protiakcí, popřípadě intrikami a p. vojenskou činností Svazu nebo ne? Toto Zumanovo obvinění vyvrací gen. Červinka v druhé kapitole svého osobního obhajování; podrobiv vojenskou akci Svazu důkladné kritice, konstatuje, že obvinění to „jest úplně nedokázané a bezpodstatné... Žádný svůj vlastní vojenský projekt (či podrobný, odborně vypracovaný formační plán pro československá vojska) jsem nikdy ruské vojenské správě nepředkládal a jen pro spolupráci na tak zvaném „řádu pro formování čsl. vojska“ (čili instrukci pro ně jako pro každé vojenské formace) byl jsem přidělen k hlavní správě ruského generálního štábu na podzim r. 1916... Jako dobrý voják nikdy a nikomu jsem nelhal a ač mi není lhostejno, co „Osvobozenská legenda“ Zumanova o mně píše, tvrdím, že autor a zvláště Dr. Vondrák a kdo za nimi stojí, jsou na omylu, pakli myslí, že české věci touto knihou dobře posloužili. O tom se asi sami přesvědčí.“

Své výklady provází gen. Červinka, jak jsem se zmínil, řadou dokladů v druhé polovině knihy. Zcela zbytečně však připojuje, po mém soudu, do textu knihy i různé hlasy československých novinářů o významu své první práce „Cestou našeho odboje“, neboť úsudky neinformovaných domácích žurnalistů (k tomu ještě z r. 1920, kdy se vlastně o ruské akci u nás nic pořádně nevědělo!), i když někteří z nich celkem správně vystihli roli generála Červinky v zahraničním odboji, nemohou sloužit důkazem proti Zumanovi! Také při publikaci dokumentů mohl gen. Červinka prozatím ještě leccos vypustiti, nebo aspoň objektivněji v poznámce vysvětliti, poněvadž přehnaná a místy krajně i osobně nespravedlivá kritika záložní roty čsl. brigády od jedné skupiny našich důstojníků jest sice pochopitelná při tehdejších rozvášněných poměrech v r. 1916, ale pro historické líčení a vážnou apologii nutno ji přijímati s patřičnou rezervou.

V celku možno říci, že Červinkova kniha jest pro historika nezbytným doplňkem a z velké části opravou toho, co o vojenské akci našich ruských krajanů pověděl pan Zuman. Škoda jen, že československé noviny, které dovedly udělati loňského roku z „Osvobozenké legendy“ pravou sensaci dne, o Červinkově práci se doposud, až na malé výjimky, vůbec nezminily!

Daleko však větší měrou než Červinkovo „Až kam?“ přispívá k rozptýlení Zumanových legend objemná hi-

historická práce bývalého náčelníka Informačně-osvětového odboru a člena Odbočky Národní rady v Rusku Dr. Josefa Kudely: **Profesor Masaryk a československé vojsko na Rusi.***)

Kudelova práce vznikla sice z motivů zcela jiných než Cervinkova, a neměla být snad odpovědí Zumanovi — byla také v celku napsána ještě před vyjitím „Osvobozenké legendy“ — ale přišla právě vhod každému, kdo po přečtení Zumana cítil potřebu strážlivého, věcně správného a objektivního vypsání všech styků našeho zahraničního hnutí v Rusku s osobou Masarykovou a soustavného vyličení Masarykovy činnosti za jeho pobytu u ruských legií. Není to ovšem práce tak sensační jako Zumanova legenda, nemá tendenci zábavných ani rozrušujících, ale jest za to pracována historicky svědomitě a poctivě. Sloh její jest prostý a jadrný, jak jest vůbec Kudelovým zvykem, beze všech zbytečných krasořečnických obrátů a stylistických cetek. Tím více však mluví její obsah, bohatý i pestrý, plný historicky ověřených faktů, většinou sice ne zcela neznámých, ale Kudelovým pragmatickým výkladem nově osvětlených a dějinně zhodnocených. Vyličení ústřední činnosti Masarykovy v rámci revolučního hnutí na Rusi podává autor s patřičným zřetelem na hlavní vývojové rysy světodějných událostí doby i s vnitřním smyslem pro správnost detailů.

Celá kniha vznikla, jak se dočítáme v úvodě, z původní přednášky, doplňované později citáty a dostupnými záznamy všech našich ruských časopisů v přesném chronologickém pořádku, rozšířené dále bohatými vzpomínkami vlastními i osobních přátel a konečně dosud vyšlou literaturou. Tak krok za krokem můžeme v Kudelově práci sledovati stále vzrůstající a stále více rozhodnější vliv Masarykův na naše hnutí v Rusku, od prvních počátků Masarykova vystoupení za hranicemi až do doby, kdy ruská revoluce mu umožnila osobně přijetí do Ruska a zasáhnouti přímo do vývoje tamních událostí. Po této první části, nadepsané „Před příchodem Masarykovým do Ruska“, následuje část druhá „Za pobytu Masarykova v Rusku“, podrobná a soustavná to kronika desetiměsíčního působení Masarykova v různých centrech ruského státu. Konečně třetí část, „Po odjezdu Masarykova z Ruska“, konstrukci velmi podobná části první, sleduje zase vliv a působení nepřítomného Masaryka na život a smýšlení ruských legií od května r. 1918 až do skončení evakuace.

*) Praha 1923, str. 234. Nákladem Památníku Odboje.

Jak z povahy látky přímo plyne, nemohl autor při svých výkladech o vedoucí činnosti Masarykově pominouti vyličení celkového stavu našeho revolučního hnutí v Rusku v jeho jednotlivých fázích. Přes to, že Kudelova kniha již předpokládá u čtenáře základní znalost vývoje československé akce na Rusi, musil autor nezbytně znova vyzdvihnouti aspoň hlavní problémy a situace v jejich historickém významu, aby osvětlil stanovisko Masarykovo v nich, jeho vliv a spolupráci a aby vůbec nabyl potřebného rámce, „do něhož by zasazoval Masarykovu činnost a vztahy naší revoluce k němu“. Tím ovšem přispěl s druhé strany opět k plnějšímu poznání celkové historie našeho odboje v Rusku, hlavně pokud se týče jeho politické stránky, která doposud jest nám nejméně známa, a která bude zajisté ještě velmi dlouho vykazovati nejvíce mezer a dosti nevyjasněných problémů. Právě-li autor v úvodě, že jeho kniha „může objasnit ledacos i z historie zahraničního hnutí“, nutno přiznati, že se mu to plně podařilo a že jeho kniha bude jedním ze základních děl pro další studium dějin ruských legií. Zejména v podrobnostech, tak nezbytných pro správnou konstrukci celkového obrazu, přináší Kudela různá cenná vysvětlení širší veřejnosti dosud neznámá, ať jsou to již jeho některé zprávy z historie našich revolučních sjezdů na Rusi, plenárních schůzí Odbočky Národní rady, Dyrichovy aféry, zajateckých sporů, činnosti zajateckých spolupracovníků u Správy Svazu, činnosti ruského plukovníka Mamontova v našem vojsku, vzniku a dalších osudů Masarykovy knihy „Nová Evropa“, spletitých poměrů ukrajinských, našeho poměru k ostatním utlačovaným národnostem Rakousko-Uherska, sporu vojenských komitetů s politickým a vojenským vedením r. 1919 a p. Na některých místech přispěl také autor svými opravami k větší přesnosti chronologie, která u ruských legií smíšeným užíváním obého datování, starého i nového stylu, značně trpěla i trpí. Tak opravuje na př. datum druhé plenární schůze Odbočky v Kyjevě r. 1917, pak datum druhého prohlášení československého vojska „O našem právu odvety“ ze září r. 1917, Papoušek mylně přičítaného Masarykovi. Podle Kudely obě vojenská prohlášení navrhl Maxa současně na slavnosti 1. pluku v Berezně 28. září (11. října) 1917.

Autor jest si vědom toho, že ani jeho práce, třebaže velmi důkladně a svědomitě pracovaná, nevyčerpává plně látky. Vnější události, myslím, nebudou již potřebovati mnoho doplňků, jež by nějak vážněji pozměnily celkový

obraz Kudelou podávány; pokud se ovšem týče vnitřní naplně těchto vnějších událostí a faktů, tu zajistě nejlepší vysvětlením budou připravované „Paměti“ samotného Masaryka.

Dr. František Šteidler.

„Přednášky.“ Nákladem Tiskového, vydavatelského a nakladatelského družstva „Moravský legionář“ v Brně vyšly v létě t. r. další dva svazčky dobrých populárních a propagačních přednášek z historie ruských legií. Jest to Dr. J. Kudely šestnáctistránková brožurka **„Hus a legie“**, vydaná k letošním oslavám Husovým, v níž autor stručně a přece obsažně informuje naši veřejnost o síle Husova kultu a husiské tradice vůbec v životě našeho vojska na Rusi. Kudelův spisek, ačkoliv rozsahem neveliký, psán jest s obvyklou u autora svědomitostí a dobrou historickou metodou. Pro pochopení ducha legií a celého našeho osvobozenského boje jest příspěvkem historicky cenným, dokumentárním. Další, čtvrtý svazek „Přednášek“, jenž vyšel jako jubilejní k pátému výročí založení naší polní pošty na Sibiři, jest Ant. Novotného **„Polní pošta československých a spojeneckých vojsk na Rusi a její poštovní známky“**. Str. 30. Bývalý náčelník a organizátor této pošty seznamuje nás přehledně a populárně se vznikem, vývojem a s vnitřní organizací poštovního spojení ruských legií. Sibiřská pošta, jejíž první ambulance vyjela z Čeljabinska dne 16. září r. 1918, jest vlastně první poštou československou vůbec a také kolosální délkou svých dopravních linií od Volhy až do Vladivostoku a s přilehlými tratěmi pobočními podrží svůj primát v československém poštovníctví. Neméně zajímavou i pro nefilatelisty jest druhá kapitola brožury o našich poštovních známkách v Sibiři r. 1919. Spisek zakončen přesnou statistikou poštovní dopravy do vlasti a litografickou přílohou, znázorňující schematicky stav polní pošty v jednotlivých obdobích od září roku 1918 až do konce roku 1919. — Další přednášky se připravují.

Dr. František Šteidler.

Naše revoluce. (Čtvrtletní historický sborník.) Ročník I. Svazek 1. Vydává Čsl. obec legionářská. Hlavní redaktor Dr. Jar. Werstadt. Redakční kruh: Frant. Bednařík, Vojta Beneš, Jar. Papoušek, Dr. Rud. Raše, Dr. Lev Sychrava, Dr. Frant. Šteidler. V Praze 1923. Stran 144. Jednotlivý svazek za 8 Kč. —

Dlouho těšili jsme se na tento sborník. Jeho vydávání znamená počátek skutečného studia historie našeho osvobození. Tím jest dán i program

sborníku: bude se věnovati celé epoše ohraničené léty 1914—1918, jejím příčinám i následkům, jejím predehrám i dohrám, pokud má vztah k našemu národu. Tedy celému ohromnému dějinnému dramatu světové války a revolucí, z níž se rodila nová Evropa. Vydávání sborníku „Naše revoluce“ má tedy proto takovou důležitost, poněvadž se věnuje době pro náš národ nejvýznamnější a nejkritičtější.

Historie našeho osvobození náleží však teprve věřejšku. Je proto přirozené, že sborník obsahovati bude většinou pramenný a dokumentární materiál.)

Vedle pramenů archívních jsou důležité i memoiry. Také takovým příspěvkům dopřává sborník místa.

Druhým úkolem sborníku jest práce referentsko-kritická. Bude postupně posuzovati a zhodnocovati dosud vyšlou a vycházející literaturu, týkající se dějin naší revoluce i světové války vůbec, pokud ovšem má přímý vztah k dějinám našeho osvobozenského hnutí. Ve „Zprávách“ všimati si chce organizace a stavu dokumentačních středisek a vědeckého studia historie světové války a našeho národního osvobození. K referátům a zprávám chce redakce sborníku připojiti též co možná úplný soupis časopiseckých příspěvků k historii našeho osvobozovacího hnutí a otázkám s ní souvisejícím. Chce tak učiniti za všechna leta od převratu a také současně. Nemá to býti pouhý záznam bibliografický, nýbrž stručně a informativně naznačen obsah nebo ráz příspěvku.

Takový jest program „Naší revoluce“. Z prvního, dosud vyšlého svazku nelze pochopitelně ještě usouditi, jak dalece sborník vykoná své poslání, které si určil. Ale to lze říci již nyní, že redakce pojímá svůj vytčený úkol vážně a odpovědně, a že ve sborníku dostalo se nám publikace, která bude mít veliký význam i autoritu v českém životě vědeckém i politickém. Již složení redakčního kruhu i osoba hlavního redaktora zaručuje nám dobrou vnitřní hodnotu sborníku i do budoucna.

Z obsahu sborníku uvádím: První kapitolu paměti presidenta T. G. Masaryka: Vzpomínky a dojmy českého dobrovolce v cizinecké legii francouzské zeměleho Jendy Hofmana; Pamětní spis o československé otázce (vydání Českého výpomocného spolku

*) Publikace velkých souvislých a soustavných celků dokumentárního materiálu bude zůstavena — podle oznámení redakce sborníku — pozdější ediční činnosti Archivu národního osvobození.

v Petrohradě 1914); několik dokumentů dvou představitelů Rakouska: František Ferdinand a Otakar Černín (vydává Dr. Jar. Werstadt). — Referáty. Zprávy. Jako příloha připojeno je faksimile jedné stránky z dopisu arcivév. Františka Ferdinanda hrab. Otakaru Černínovi z 29. června 1910.

Budíž mně dovoleno vysloviti přání, aby redakce sborníku otiskovala dokumenty aspoň přibližně podle určitého plánu nebo systému. Obsah sborníku bude potom soustavnější a ucelenější. Stejně se to má i s referáty o vyšlé literatuře. Sborník vychází v době, kdy již vzpomínáme pětiletého výročí naší samostatnosti. Za těch pět let značně vzrostla naše i cizí literatura historická, memoirová i historická, mající více nebo méně úzký a přímý vztah k dějinám našeho osvobozeného hnutí za veliké války. Myslím, zdali by se nemělo postupovat trochu chronologicky — ovšem, pokud to lze. Stejně se to má i s vydáváním dokumentů, které nepočítají s publikací knižní. I zde měl by býti určitý systém, na němž by se redakce rozhodla a podle něhož by postupovala při redakci čísel dalších. Možná, že se tak stane v sešitech dalších. Bylo by dobře, kdyby redakce aspoň poněkud jej v příštím sešitě naznačila.

V posledním článku nadepsaném „Naši revoluci na cestu“ precizuje redakce své stanovisko k našemu osvobozenému hnutí. Právě jasně, že to bude stanovisko historické. Vedoucí zájem o veliké téma naší osvobozené historie bude v „Naši revoluci“ historicky vědecký a nikoli politicky časový a tendenční. „Naše revoluce“ chce především hledati pravdu a nikoli dekretovati a propagovati pravdu domněle nalezenou. Myslím, že jest to nutný předpoklad každé seriosní, vědecké revue. Ale je dobře — za dnešních poměrů — jasně to zdůrazniti.

Redakce ovšem hned dále přiznává, že na stránkách „Naši revoluce“ „přijdou k platnosti určité zásadní a ideová hlediska, určité sympatie nebo antipatie, jež se mohou u různých autorů, referentů a kritiků dosti různiti, podle jejich politických a jiných přesvědčení“. Zde ovšem připadá redakci úkol nejtěžší, ačkoli — jak dále

čteme v programovém článku — „hlavní věci, jež musí býti společna všem spolupracovníkům „Naši revoluce“, je úsilí poznati pravdu dějinné skutečnosti a dějinného vývoje, jež sice i pro historika zůstane jen ideálem, ale ideálem, o nějž se musí poctivě snažiti — třeba s přemáháním svých vlastních náklonností nebo nechuti.“

Redakce počítá s lidmi živoucími, s vlastními city a touhami. Chce býti tolerantní k odchylným historickým názorům a výkladům a „zásadně popřít na půdě své volného slova — třeba i k ochraně a polemice (historické, ne politické polemice!) — všem autorům bez rozdílu jejich názorů a sympatií.“

Redakci připadá tu těžký úkol a velká odpovědnost. Připadá mně, že bude choditi po srázné cestě, po jejíž obou stranách jsou hluboké propasti. Podaří-li se jí upravit cestu schůdnější, bude to veliká její zásluha.

Hlavně v této práci přeji jí mnoho, mnoho zdaru. Myslím, že v každém dokumentu, v každé vzpomínce nebo studii musí hledati a vyzdvihovati společnou ideu a velikou mravní sílu, kterou musili naši lidé za hranicemi i doma vyvinouti, mělo-li vůbec dojiti k našemu osvobození. Takové dokumenty měla by „Naše revoluce“ otiskovati nejdříve, neboť jsou dnes velice potřebné a mají význam výchovný pro dnešní národní celek.

A potom: „Naše revoluce“ věnuje se celému našemu osvobozovacímu hnutí. Není zajisté pochyby o tom, že naše zahraniční revoluce šla ruku v ruce s odbojem domácím. My, kteří neměli příležitosti pracovati na osvobozeném díle za hranicemi, můžeme zase vzpomínati na odboj doma, který končil slavným smířením národa na jaře roku 1918, velikým rozvratem rakuherské armády na frontě italské a revoluci 28. října 1918.

Také tyto dokumenty mají zajisté své místo v „Naši revoluci“. Bylo by proto jenom ku prospěchu sborníku, kdyby jeho redakční kruh byl rozšířen aspoň jedním spolupracovníkem, který jest dobře zasněžen do našeho domácího odboje, politického i vojenského.

Dr. Tschorn.

Cizí literatura vojenská.

a) Francouzská.

Lt. col. Émile Mayer: *La Théorie de la Guerre et l'Étude de l'Art Militaire*. Paris, 1923, Alcan, 9 fr. — Mayer jest hluboký myslitel, duch vědecký, plný erudice, spisovatel klasického stylu, jasný a přesný ve svých výkladech.

Náleží dnes mezi nejlepší vojenské kritiky. Připomínám jen jeho knihy: *Essais de psychologie militaire*, *Guerre d'hier et l'Armée de demain*, *Essais de pédagogie militaire*. V jednom starém článku, jenž vyšel r. 1902 ve formě

brožury, předvídal již válku zákopovou a utkvělou frontu.

Kniha poslední má dvě části. První. *Théorie de la Guerre*, jest znovu otisklý článek, jenž vyšel před 12 léty a v němž autor byl odpůrcem oficiální doktriny. Uveřejňuje ji znovu s poznámkami a faksimile dopisu maršála Focha. Snaží se v ní ukázat, jaké nebezpečí hrozí pokroku hotovou doktrinou. Dogmatismus, jenž nesnese odporu, ochromuje každou snahu po zdokonalení. Vydáváme se tím v nebezpečí, že vedeme duchy nikoli na otevřenou cestu, ale do slepé uličky. Dogma jest vždy postulát velmi pyšný. Kromě toho okolnosti se mění, a co se ještě včera hodilo, není dnes k ničemu. Vzhledem k této nejistotě a aby čteno bylo překvapením, jež jsou ve válce jistá, žádá autor, aby výchova vojska byla omezena pouze na to: vštípit mu disciplínu a dát mu dokonalý technický výcvik; ale jakékoli poukazy na užiti, k němuž se směřuje, buďtež vynechány. Velitelství nechť se vyhne každé předpojaté myšlence o formě operací i způsobu, jakým se vyvinou. Zdá se mu, že nejlépe podmínkám vyhovuje, jestliže kádry zachovají dosti duševní pružnosti, aby se přizpůsobily okolnostem a jestliže vojsko jest tak ukázněno, aby ochotně přijímalo impulsy, podržilo se jim a bylo takto dokonalým válečným nástrojem v rukou velitelových.

Druhá část: *L'étude de l'art militaire* (Studium umění vojenského) jest řada přednášek, jež autor konal r. 1919-20 ve Svobodné škole sociálních věd (*Collège libre des sciences sociales*). Autor ponechal jim volnou a důvěrnou formu řečnickou, jež podle jeho mínění hodí se zcela zvláště pro osoby nevojenské, neznající terminů odborných; jinak však jest určena odborníkům stejně jako laikům. Ukázav na předmět, důležitost a povahu umění vojenského, dokazuje, že ani metoda dogmatická, ani historická, ani vědecká, ani psychologická nemohou samy o sobě vésti bezpečně k cíli. Jest zřejmé, že musíme uhádnouti budoucnost, abychom se na ni připravili. Nic lepe nezabije genia než pedantické formule, založené na klamném myšlence, že válka jest pozitivní věda, jejíž všechny operace se dají přesně vypočítati. To je poesie. Když nám tedy neskytají klíče k rozřešení vojenského tajemství bezpečné zásady, kam se uchýlíti? Ke studiu minulosti? Již Nietzsche nám vytkl, že jsme příliš zatíženi historismem. Zaměstnáváme se stále tím, co bylo za námi a neuvažujeme toho, co máme před sebou. Napoleon na příklad, když se stal velitelem, znal historii na štěstí jen velmi povrchně. Za-

městnával se spíše krásnou literaturou, politikou, filosofií a tím, čemu dnes říkáme sociologie. Generál Colin pravi ve své studii: *Education militaire de Napoléon*, že Bonaparte nepočal studovati strategie a taktiky ani Turennem, ani Bedřichem. Četl prý je teprve, když měl již široké vědomosti a vyzrálé zkušenosti, aby nepodlehł doktríně, která příliš brzy zastarala. Tažení velkých vojevůdců počal studovati teprve, když dokončil svá vojenská studia. Vojenské dějiny musí býti zdravým zatižením, nikoli však škodlivým břemenem. Jest jich potřebi dosti, abychom získali stabilitu, ne však příliš, aby nás neochromovaly. Musí nám skýtati jen smysl pro strategii a taktiku, jenž je nutnější než věda sama. Koncepcie, jež hledá rozřešení umění vojenského v dogmatu nebo v historii, jest lichá, poněvadž válka skrývá v sobě mnoho nevažitelných veličin. Historie má jen tu zásluhu, že poskytuje látku k přemýšlení. Naučí-li nás toto přemýšlení o minulosti hledět, hledíme jen na přítomnost a do budoucnosti.

Máme snad tedy hledati rozřešení v logice? Tomuto názoru brání se autority tvrdíce, že problem umění vojenského obsahuje veličiny, které hladce uklouznou mezi prsty logiky. Držice se zásad nejpřísnější vědy, metody pozitivní, setkáváme se s překážkami. I tato vědecká metoda má své meze. Výsledky laboratoru a cvičiště změni svou hodnotu, jakmile zasáhne do věci pocit nebezpečí. Určili jsme přesně dráhy letu střely, správnost dimensí, přibližné chyby, samá to data, jež jsme zjistili v klidu, zapominajíce na ubohou bytost, jež se při střelbě chvěje. Autor nechce zneuznávatí materiálních prvků zápasu, ale nechce také, abychom upadli do osidel předválečných teorií, které z důvodů pokročilé vědy a techniky a z důvodů národohospodářských hlásaly krátkou válku.

Zbývá tedy autorovi ještě oblast psychická, tato tajemná oblast subtilních realit tak nesnadno pochopitelných. Statistika a logika nevyžadují zřejmě takové jemnosti jako psychologie, jež jest válečníkům dvojnásob potřebná. Válečník musí vidět jasně do hry svého odpůrce. Musí uhádnouti z nejistých známek, jaké karty má v ruce, jaké jsou jeho úmysly. Musí také znáti zpruhu, jímž by podnítil odvahu, poslušnost, odříkání a nadšení svých podřízených. Proto Maurice de Saxe měl pravdu, řekl-li, že tajemství vítězství spočívá v srdci vojáků. Příklad tu má neobyčejný vliv na vojáky. Když padal snih, Xenofon sesedl s koně a šel pěšky, aby mu vojáci nemohli vytýkat, že se vyhýbá útrapám zimy.

Určité šarlatánství není bez užtku. Mnoho theoretiků studovalo duši vojáka i duši vojska. To jsou ovšem věci rozličné. Vášně osobní neřídí se týmiž zákony jako vášně davu. Snažili se odhaliti, jak reaguje voják na určité okolnosti a kladou na tyto nezvažitelné prvky výlučný důraz. Generál Dragomirov napsal, že výzbroj i technický pokrok nejsou k němu, není-li vůle bití se. Zapomněl však poznamenati, že vůle bití se není k němu, není-li zbraní a technického výcviku. Ardant du Picq praví: „Nejnepatrnější detail o válečné akci jest instruktivnější pro mne, vojáka, než všichni Thiersové a Jominiové světa, kteří mluví neustále jen pro státníky a vojevůdce, ale neukazují nikdy, co chci vidět: prapor, rotu, čet v boji. Každá podrobnost, stručně řečeno, která může objasnit ať již stránku hmotnou či mravní v boji, jež na ni může ukázati zcela zblízka, jsou pro nás vojáky věci mnohem poučnější, než všechny obrazné diskuse o plánech a všeobecném vedení operací největších vojevůdců na největších bojištích. Od plukovníka až ke střelci jsme všichni vojáci, a chceme znáti své řemeslo. Jest jisté, že nemůžeme obdržeti o určité věci všemožných podrobností, jest však také jisté, že z upřímného vyličení můžeme získati souhrn charakteristických detailů, které nám ukážou, co se v určitém okamžiku boje dělo nutně, nezbytně a které nám poskytnou obraz, čeho můžeme žádati od vojáka nejobornějšího, abychom učinili základem boje metodu rozumovou a mohli se vystříhati metod apriorních, školských, pedantských.“

Proto šlo Ardantu du Picq o to, aby znal projevy lidské duše za nebezpečí. Tvrdil, že čím více se zdokonalují válečné stroje, tím broznější jest zápas s osudem, jímž jest moderní boj, tím obtížnější jest disciplína. Člověk prý se nemění, nemůže se měnit.

Tyto dvě formule se však autorovi nelíbí. Válka světová toho nedokázala. Člověk stal se schopným odolávati i těm největším hrůzám, stýká se s nimi denně. V té příčině Ardant du Picq, třeba byl dobrým psychologem, nepochopil, že i lidská duše se vyvíjí, mění. A pak ani intuice psychologická neposkytuje bezpečných zásad.

Oč tedy opráti studium umění vojenského? Poněvadž není myslitelné utéci se výlučně k některé ze svrchu jmenovaných metod, nezbyvá než vzíti z každé to nejlepší a užití metody eklektické. Jest nezbytné, aby mezi věcmi a lidmi nastala zdravá rovnováha. Kázeň pochodová jest věcí vědy, otázky výživy závisí na biologii, fyziologii a chemii. Nadšení jest věcí psy-

chologie. Problémy bitevní, v nichž se právě uplatňuje ono tajemné, nezvažitelné, jsou věci intuice a imaginace; nikoli ovšem imaginace vrtošivé a utopistické, ale oné, jež pochází z nashromážděných poznatků, z hlubokého přemýšlení. „Genius jest dlouhá trpělivost.“ Inspirace generála v poli není šťastnou náhodou, nýbrž vyvrcholením myšlenek dlouho utajovaných, které našly příležitosti, aby se vtělily v čin.

Autor shrnuje svou studii v závěrečnou kapitolu. O umění vojenském nebylo ještě řečeno poslední slovo. Budoucnost přinese jistě nové koncepce. Svou knížkou nechce připravovati genia. Ten se vyvine zcela sám, a přijde jeho den. Nechce jí také působiti jen na vojenskou elitu, ale podává jí všem dobrým služebníků země, povoláním, aby bojovali za její obranu a chtivým poučiti se o základních ideách umění vojenského. Přemýšlejme neustále o problémech válečných, vtiskujme v paměť pojmy přesné a údaje nezbytné, své obraznosti užívejme ke koncepcím budoucím a neztrácejme své bojovnosti. To jsou podmínky, za jakých se může voják vypracovati na výši svého úkolu. Není nesmířitelnosti mezi myšlením a jednáním. Jednati znamená uvažovati. A Moltke řekl, že nevědomost činí nerozhodným, kdežto vědomosti podněcují odvahu. Pracujme tedy, abychom se poučili. Teuto radou končival Foch své hodiny. Wf.

Général Mangin, Des hommes et des faits. Paris. (Plon.)

Jest to třetí kniha autora známého spisu „Kterak skončila válka“. Zatím co tato kniha byla souvislým celkem věnovaným jednomu temat, jsou „Mužové a fakta“ pestrým souborem projevů, řečí a příležitostných článků. Jíž jejich pouhé názvy ukazují, že probíraná látka jest velmi pestrá a že tudíž i forma, jednou exhortativní, po druhé polemická, není všude stejná: Hoche — Marceau — Napoléon, muž války — Galliéni — Marnská bitva podle posledních německých publikací — Utrpení a osvobození Laonu — Vítězství, jeho příčiny a jeho naučení — Náčelník v bitvě — Disciplína — Rasový problém — Paul Adam — Mládež — Odpověď p. P. Painlevé. Ale přece to není jen pouhá snůška, neboť mezi probíranými tematy jest mnoho znatelné vnitřní souvislosti etické i myšlenkové.

Autor, vítěz na Aisně a u Verdunu 1917 a u Soissonsu 1918, velitel 6. a později 10. armády, proslulý svou bezpříkladnou energií, jest jednou z nejznámějších osobností nynějšího francouzského vojenského světa. Jest členem nejvyšší válečné rady a inspektorem

koloniální armády. Jeho loňská propagační cesta jižní latinskou Amerikou byla dosti komentována i v našich denních listech. Již faktum samo, že taková osobnost vydává knihu, stojí za zaznamenání.

Kniha najde jistě mezi francouzským čtenářstvem i nevojenským hojně půdy. Proč? Protože její problémy, ač zdánlivě úzce vojenské, jsou ve skutečnosti problémy široce všeobecné, takže zajímají musí celý národ. A francouzský národ se skutečně o své vojenské problémy zajímá.

Autor dokumentoval touto knihou, ač nevědomky, že moderní válka není pouhou záležitostí profesionálních vojáků, nýbrž že jest naléhavou záležitostí celého národa, všech jeho mužů, žen a dětí, prezidentem a ministry počínaje a posledním školákem v poslední lavici zapadlé vesnické školy končíc. Na každém jednotlivci od jeho nejtěšnějšího věku závisí její výsledek. Ona vysune veškerý život mužů a žen z normálních kolejí a právě ve Francii se nejvíce pocítilo, jak jest třeba každé energie každého jedince, aby toto vysunutí bylo na prospěch konečného vítězství. Válku pomohli sice vyhrát generálové, ale vyhráli ji proto, že ji vyhrál vlastně celý národ, celá Francie. Vítězství ve Francii vyžádalo si tak nevšedně těžkých utrpení téměř každého jednotlivce, že dnes o obranu vlasti se přirozeně každý zajímá. Široká veřejnost jeví zájem o bezpečnost státu a záruku této bezpečnosti, armádu, faktum to u nás neznámé.

V naší veřejnosti není podobného zájmu. Naš lid dívá se na svou armádu skoro stále týmiž zraky, jakými se díval na bývalou armádu rakouskou. Ze naše důstojnictvo morálně i materiálně strádá, jest jen důsledkem tohoto falešného názoru národa na jeho národní vojsko. U nás nebylo jako ve Francii té denní těžké spolupráce národa, který zůstal doma, s armádou, která bojovala za jeho osvobození. Ta pak částka národa, která bytí i proti své vůli byla, s Jiráskem řečeno, v cizích službách, na vojenském díle svého národa pracovat nemohla.

V této historické nespolečnosti jest hlavní psychologická příčina nezájmu v našem lidu o naši armádu. Proč se však dnes dosud poměry nelepší? Zamyslíme-li se po přečtení Manginovy knihy, uvidíme před svým zrakem i příčinu aktuální.

Naše veřejnost přenáší svůj úsudek a svou představu, kterou si utvořila o typu rakouského důstojníka, na důstojníka československého a bohužel, dosud neměla pronikavé mož-

nosti, aby si konečně již jednou o něm utvořila představu úplně novou a radikálně od bývalé odlišnou. Ovšem tím je naše důstojnictvo samo vinné, neboť se bojí ze své profesionálnosti vystoupiti na veřejnost, postaviti se ve svých pesádkách a okresech do řad intelektuálních předáků a ukázati nebojácně, že jest v něm více, než pouhá technická profesionálnost.

Kniha Manginova staví před oči veliké vzory vojáků. Ovšem tyto vojáci se docela radikálně liší od představy, kterou má o důstojníkově naše veřejnost, když si myslí, že on ničemu jinému nerozumí, než velení na cvičišti a kontrole pořádku v kasárnách. A jakou představu má náš lid o svých generálech? Jistě ne tu, kterou vzbudí Mangin, když počne mluvit o zachránce Paříže, generálu Gallieni. Francouzská veřejnost má možnost poznávat své generály a je kriticky posuzovat a ona též ví, že maršálská hůl, která byla dána na Gallieniho hrob, byla dána nejen velikému vojákově, ale i velikému administrátorovi civilisace. Ona zná jeho principy pacifikace Indické Číny, ona dobře ví, jak nemilosrdně potíral formalism veřejné správy v koloniích, kterak aktivně pracoval pro repulaci domorodého obyvatelstva na Madagaskaru. —

Manginova kniha má velkou přednost před druhými, neboť dává mnoho podnětů k přemýšlení. Pročte kapitulu, která vás uchvátí nejen energicky přesvědčivou dikcí a strhující hloubkou citu, ale i mluvou fakt a čísel, avšak nemůžete odložit knihu z ruky, abyste se nezamyslili nad jejími myšlenkami. Ono vás vede k tomu, abyste si sami utvořili svá mínění.

Už jen proto by se měla též u nás číst. Jistě mnozí by na příklad po přečtení vítězství na Marne zkorigovali svá dosavadní mínění o německém generálním štábu, vidouce, jak svou abnormálně nezdravou hypertrofií přerostl na újmu celku přes hlavu faktickým velitelům velikých jednotek.

Tato dobrá kniha nutí vás i k tomu, abyste srovnávali. Někdy ovšem při těch srovnáních s našimi poměry bude vám u srdce smutno.

Mluvil jsem a budu i jindy psát o intelektuální úloze, kterou plní francouzští generálové svou literární prací v národě.

Povznegli se svou faktickou činností v národě naši vojenská vůdce nad úroveň profesionálů? Bohužel, většinou ne. Zůstávají technickými veliteli svých vojenských útvarů, ale nepozvedli se na intelektuální vůdce národa. Kdo z našich generálů a plukovníků

mluvil na příklad ke školní mládeži, jako Mangin?

Jeho řeč, pronesená na lyceu v Saint Louis, jest obsažena v knize. Můžeme se přesvědčiti, že jsouc vzdálena všeho úzce kastovníckého profesionalismu, jest nejlepší propagandou národního heroismu, nejlepší propagandou problému vojenské národní obrany.

Pokusil se u nás někdo zasaditi vojenský problém do rámce celonárodního a rozjel se se svou přednáškou po našich městech, aby ji pomáhal vymýtit s veškerou svou odvahou starý rakouský antimilitarismus?

V Manginově řeči jsou takové věty, kterých československá veřejnost od vojáka dosud neslyšela, poněvadž se jí československý důstojník na řečnické tribuně jednoduše dosud neukázal. Nemohu si odepřiti, abych necitoval namátkou, co řekl Mangin gymnasištům: „Přijde čas, že se oddáte radostem rodinného života. Není skutečně nad ně krásnějších a zdravějších.“

„Přeji vám, aby vám okolnosti dovolily přidati k nim i rozkoš z cestova-

vání, neboť ono rozšiřuje pozorovací smysl... Vy takto vezmete odstup a oceníte postavení, jež dnes naše země zaujímá ve světě.“

„Studium literatur a věd, hle, toť ony nové zbraně pro každodenní boj, z něhož se skládá život muže.“

„Vojenské zaměstnání vyžaduje rovnováhy mezi schopnostmi inteligence a schopnostmi charakteru.“

Anebo posleze ta slova, jež by jistě neslušela těm u nás, kteří houfem utíkají z vojenské služby, využívající nevědomitě zákona o výhodách v plnění branné povinnosti:

„Býti vojákem, k tomu třeba, aby enthusiasm stoupl do hlavy, aby čest zelektrisovala srdce, aby plamen vítězství zářil v očích, aby vztyčující vnější odznaky slávy duše byla exaltována...“

Kdo má tu českou dušičku, navyklou z Rakouska vyhýbat se vojenské službě, exaltovat, když to sami vojenští vůdcové neučiní?

Plukovník gšt. Miloš Žák.

BIBLIOGRAFIE č. II.

I. Literatura česká.

a) Odborná i všeobecně vojenská.

Alfa viz Valenta V.

Almanach branné moci a četnictva 1923. Zpracovali pplk. gen. št. v. v. Kalhous, pplk. F. Valenta a kpt. gen. št. v. v. K. Doležal. Praha 1923. Roč. III. Za Kč 20.—

Bartoš Frant.: Žižkův hrob. Nákladem Žižkova sboru v Čáslavi. Čáslav 1923.

Bauer Josef: Po stopách Greneville. Vzpomínka z dějin pluku č. 75 (1860—1919). Díl I., sešit 1. Praha 1923. (Nákl. Čs. pěš. pl. č. 29.) Za Kč 8-50.

Bednařík Frant.: Rota Astiaco. Praha 1923. Nákl. PO. Za Kč 22.—

Beneš Eduard, Dr.: Smysl československé revoluce. Praha 1923. Nákl. PO. (Čsl. revoluce sv. 1.) Za Kč 4-50. (V tisku.)

Beneš Vojta: Vojáci zapomenuté fronty. Praha 1923. Nákl. PO. Za Kč 35.

Beneš Vojta: Revoluční hnutí v Severní Americe. Praha 1923. Nákl. PO. (Čsl. revoluce sv. 5.) Za Kč 5-50.

Beneš L., Dr., škpt.: Systém deklinační katalogu pulkovské hvězdárny z r. 1885. Praha 1923. Publikace Zeměpisného ústavu voj., č. 2.

Týž: Seznam výškových značek přesné nivelisace vojen. zeměpisného ústavu na Slovensku. 1921-22. (Separát.) Otisk zprávy z r. 1922. Za Kč 20.—

Blok Alex.: Poslední dny carské rodiny na základě nevydaných dokumentů. Přel. J. Papoušek. Praha 1923. Čin. Za Kč 14.—

Bořil Jan: Revoluční hnutí v Itálii. Praha 1923. Nákl. PO. (Československá revoluce, sv. 4.) Za Kč 3-80.

Císař Vilém II.: Události a osoby 1878—1918. Přel. Frant. Šelep. Brno 1923. Nákl. Polygrafie. Za Kč 15.—

Červinka, gen.: Až kam...? Několik poznámek k Zemanově „Osvo-bozenské legendě“. Nákl. vlastním. (V komisi PO.) Praha 1923. Za Kč 3-50.

Denis Arnošt: V boji. Sbirka článků řečí a posudků prof. A. Denise v době války světové. Přel. Dr. Jindřich Vančura. Díl III. a IV. Praha 1923. Státní nakl. Za Kč 15.—

Hafner, pluk. just.: Příručka vojenského trestního soudního řízení pro potřeby četnictva. Praha 1922. Nákl. Jos. Svába. Za Kč 4-50.

Kalendář čsl. legionářů na rok 1924. Praha 1923. Nákl. Činu. (S četnými příspěvky literárními.) Za Kč 7-60.

Klofáč Václav: Odkaz naší revoluce. Praha 1923. Nákl. PO. (Čsl. revoluce, sv. 13.) Za Kč 3-50.

Kopta Josef: M. R. Štefánik. Praha 1923. Nákl. PO. Za Kč 7.—

Dvořáček Frant.: Chov koní. Praha 1923. Nákl. Neubert. Za Kč 9.—

Hanzlík Stan.: **Základy meteorologie a klimatologie.** Praha 1923. (Unie.) Za Kč 10.—

Havlíček Venceslav: **Tyršovy snahy vojenské.** V Praze 1923. Nákl. COS. Za Kč 6.—

Chalupný E., Dr.: **Sociologie.** Díl druhý. Dějiny sociologie. Sv. I. Praha 1922. Nákl. vlastním. Za Kč 20.—

Kec Frant.: **Automobil a jeho obsluha.** Praha 1923.

Pokorný Jar., Ing.: **Stručné pojednání o bezdrátové telegrafii.** Jako pomůcka vyučovací. Holešov 1923. Nákl. Bašus. Za Kč 2.—

Kříženecký Jar., Dr.: **Kapitoly o eugenie.** Praha 1922. Za Kč 15.—

Kolářek Frant.: **Fysikální zeměpis Podkarpatské Rusi.** Praha 1923. Nákl. Unie. Za Kč 11.—

Kovalevskij M., prof.: **Vývoj hospodářského zřízení v západní Evropě.** Přel. Dr. Jar. Kabrle. Praha 1923. Nákl. Revue „Parlament“. Za Kč 15.30.

Kraus Cyril, Dr., prof.: **Organická technologie.** Díl III.: Průmysl látek výbušných. Díl IV.: Průmysl tuků atd. Praha 1923. Nákl. Vilimek. Za Kč 14.—

Týž: **Kritika nových předpisů amerických na zkoušení důlních trhavin.** Praha 1923. Nákl. Masarykovy Akademie Práce. Za Kč 3.—

Kotík Ant.: **Pláč koruny české.** Některé dokumenty jako příspěvek k dějinám prusko-rakouské války r. 1866. Smíchov 1922. Za Kč 6.—

Kráska A. O.: **Kapesní příručka českomadžarská se slovníkem pro vojsko, četnictvo, policii a pohraniční službu.** Praha 1923. Nákl. Borový.

Kronika velmi pěkná o Janu Žižkově, čeledinu krále Václava. Praha 1923. Nákl. Společnosti Husova musea.

Kudela Jos., Dr.: **Přehled vývoje čsl. revolučního hnutí na Rusi do odchodu čsl. armádního sboru z Ukrajiny.** Praha 1923. Nákl. P. O. (Čsl. revoluce, sv. 6.) Za Kč 6.—

Týž: **Profesor Masaryk a Čsl. vojsko na Rusi.** Praha 1923. Nákl. P. O. Za Kč 35.—

Týž: **Šest let boje za svobodu.** Praha 1923. Nákl. P. O. Za Kč 3.—

Týž: **O počátcích revoluce.** Praha 1922. Matice Lidu, běh 51, č. 3. a 4.

Týž: **Jak žila vzpomínka na Husa v myslích čsl. vojska na Rusi.** Přerod I., č. 18. a 19. (1923.) (Vydáno samostatně: Hus a legie. Za Kč 1.—)

Künzl-Jizerský R.: **Vznik světové války.** Praha 1923. Za Kč 12.—

Lauseger Em.: **Terezínští katané.** Odysea legionářova. 3. vyd. Praha 1923.

Letu zdar. (Brožura.) Praha 1923. Nákl. Čsl. Aeroklubu.

Markovič Ivan, Dr.: **Slováci v zahraničnéj revolucii.** Praha 1923. Nákl. P. O. (Čsl. revoluce, sv. 10.) Za Kč 6.—

Mašlaň Frant., Dr.: **O mírových snahách prezidenta Masaryka.** Praha 1923. (Epištoly demokracie č. 2 a 3.) Za Kč 2.—

Medek Rudolf: **Panenské epopeje.** Praha 1923. Nákl. P. O. (V tisku.)

Misík Jindřich: **Panoramní náčrt.** Olomouc 1922.

Mrhálek J.: **Výbor zákonů a nařízení republiky Československé k potřebě četnictva.** Díl I./II. Praha 1923. (Nákl. Českomoravského knihkupectví.) Za Kč 27.50.

Naše revoluce. Historický sborník, č. 1. Praha 1923. Nákl. ČOL. (Zde otištěna I. část „Paměti Masarykových.“)

Novák Frant., kpt. v. z.: **Historie českých Kornilovců.** (Bude uveřejňováno v „Osvětě Lidu“ v Hradci Králové I. IX. 1923.)

Papoušek Jaroslav: **Zborov.** Praha 1922. Nákl. Činu. Za Kč 12.—

Patejdl J., Dr.: **Sibiřská anabasa.** Praha 1923. Nákl. P. O. (Čsl. revoluce, sv. 7.) Za Kč 4.50.

Přednášky o součinnosti letectva s pěchotou a dělostřelectvem. Cheb 1923. (Pozorovací kurs na vzduchoplaveckém učilišti v Chebu.)

Přednášky konané v informačním kursu o dělostřeleckého učilišti v Olomouci 1923.

Raše R., Dr.: **Evakuace.** Praha 1923. Nákl. P. O. (Čsl. revoluce, sv. 8.) Za Kč 3.—

Rezníček Jan, škpt.: **Značky a zkratky.** Praha 1923. (Objednávky u redakce Sešitů oprav, Praha IV.) Za Kč 3.50.

Sbírka četnických předpisů. Kroměříž 1923. Sv. I. (J. Gusek.) Za Kč 20.

Schematismus branné moci československé. Roč. II., Praha 1923. Nákl. MNO.

Schulz Ota: **Zákon o četnických požitcích zaopatřovacích s důvodovou zprávou.** Praha 1923. (Nákl. Borový.) Za Kč 8.—

Spáčil A.: **Maskování.** Olomouc 1922.

Týž: **Rozptyl.** Olomouc 1922. (Přednášky dělostřeleckého učiliště.)

Svoboda J., škpt. gen. št.: **Přednášky z operativní taktiky na automobilním učilišti.** Praha 1923.

Steinbach Jaroslav, gen.: **Vojenský trestní soudní řád.** Praha 1923. Nákl. vlastním. Za Kč 23.—

Sucharda Jos., škpt.: **O nepřímé střelbě těžkých kulometů.** Milovice 1923.

Sulek Josef, kpt.: **Seznam vojenských předpisů a názvosloví.** Praha 1923. Nákladem vlastním.

Šárský František: **Umění jízdy koňmo a vozmo.** Praha 1923. Za Kč 28.— (Váz.)

Stefanek Anton: **Slovensko před převratem a po čas převratu.** Praha 1923. Nákl. P. O. (Čsl. revoluce, sv. 9.) Za Kč 4.—

Steidler Frant., Dr.: **Naše vystoupení na Rusku r. 1918.** Nákl. P. O.

Steidler Frant., ir.: **Eorís Teodorovič Ušakov.** Praha 1923. (Nár. Politika č. 240, ze dne 1. IX.)

Sychrava Lev, Dr.: **Československé revoluční hnutí na evropském západě.** Praha 1923. Nákl. P. O. (Čsl. revoluce, sv. 3.) Za Kč 4.50.

Švec Josef: **Deník plukovníka Švece.** 3. ilustrované vydání. K tisku upravitel dr. Josef Kudela. Praha 1923. Nákl. P. O.

Todt Robert: **Automobilní čsl. almanach.** Praha 1923. Roč. II. Nákl. R. Todta. Za Kč 60.—

Tomášek Frant.: **Vývojové předpoklady čsl. revoluce.** Praha 1923. Nákl. P. O. (Čsl. revoluce, č. 2.) Za Kč 3.50.

Valenta V.—Alfa: **Sibiřské jezdovosti.** Praha 1923. Nákl. Činu. Za Kč 13.50.

Vondráček Frant.: **Tragedie Ruska.** Praha 1923. Nákl. P. O.

Výroční III. zpráva Zeměpisného ústavu vojenského. Praha 1923. Nákl. Zeměpisného ústavu vojenského. Za Kč 30.—

Ulrych Emil: **S Francií za svou bodu světa.** Čeští dobrovolníci ve francouzské armádě. Masarykovy projevy a řeči za války. Díl. I./II. Praha 1923. (Nákl. Minařík.) Za Kč 2.40 a Kč 16.—

Zrůnek, Dr., ppl.: **Pathologie a terapie otrav bitevními látkami (plyny).** Praha 1923. Nákl. Prakt. lékaře. Za Kč 7.—

b) Pomůcky.

Axamit J., Dr.: **Přístroje fotografické a promítací.** Díl II. Praha 1923. (Šimáček.)

Bláha Arnošt: **Základy mravnosti.** Praha 1923. Státní nakl. Za Kč 1.50.

Boigey Maurice, Dr.: **Všeobecná fyziologie tělesné výchovy.** Přeložil prof. Karel Hilgartner. Praha 1923. Náklad. Springer. (Podporou min. školství.) Za Kč 24.—

Láska V., Dr. a Špaček, Dr.: **Petrolej, jeho geologie a těžba.** Praha 1923.

Mann G. A.: **Initiativa, odvaha a statečnost.** Přel. Dr. Fr. B. S. Str. 91. Praha 1923.

Novák Rudolf: **Duch dějin socialistických.** Praha 1923. Nákl. ČOS. Za Kč 1.—

Papánek Jan: **La Tchecoslovaquie.** Praha 1923. Nákladem Činu. Za Kč 20.—

Radio. Telefonie a telegrafie. Redakci Dr. Ottý Kučery a Ing. Jos. Strnada. Praha 1923. Nákl. Dr. Reinwarta. Za Kč 16.—

Riess Lewis: **Plování a vodní sporty.** Praha 1923. Za Kč 6.—

Růžička Vladislav: **Biologické základy eugeniky.** Díl II. Praha 1923. Nákl. Borový. Za Kč 100.—

Rychlovský M.: **Co jest občanská nauka.** Jihlava 1923. Nákl. Osvětového sboru. Za Kč 3.—

Sulík J.: **Morální výchova ve školské praxi.** Brno 1922. Za Kč 6.—

Schreiber H., Ing.: **Stavba a udržování železnic.** Část A. (Překlad.) Hradec Králové 1923.

Špaček, Dr. viz Láska V., Dr. Susta Josef: **Dějiny Evropy v letech 1812—1870.** Díl II., 1. Praha 1923. Nákl. Vesmíru. Za Kč 33.— — Díl II., 2. Za Kč 33.—

Těsnopisné rozhledy. Vydává státní ústav těsnopisný v Praze. Za Kč 10.— ročně.

Nově vydané nebo schválené služební předpisy.

(Pokračování.)

A—2a: Jednací řád branné moci Čs. republiky. Všeobecné zásady a směrnice.

A—2b: Služební předpis pro spisovny. (V tisku.)

B—6: Superarbitrační předpis pro mužstvo.

Cvičný řád pro 15 cm těžkou houfnici. vz. 15. Doplněk cvičného řádu pro polní dělostřelectvo.

D—XI—10: Tabulky střelby pro 24 cm těžký kanon, vz. 16. (Důvěrné.)

G—1: O právomoci a působnosti štábů. 1. doplněk.

G—10: Směrnice pro vojenské asistence. (Jejich dožadování, poskytování a upotřebení.) Dodatky: Příloha 1. a příloha 2.

H—4: Strava ve vojenských nemocnicích a vojenských léčebných ústavech. (V tisku.)

H—10: Směrnice pro intendantní službu při cvičeních. Doplněk 1.

K—1d: Cvičný řád pro jezdectvo; dodatky. (V tisku.)

K—1h: Nauka o lehkém kulometu F M 15.

K—2h: Technicko-správní služba u vozatajských těles a ústavů. (Zatímní předpis.)

K—21: Vydávání plemenných klisen

*) Viz „Vojenské Rozhledy“, roč. IV., str. 202.

soumarských do soukromého užívání. (V tisku.)

Kontování. Všeobecné směrnice. — 2. vydání a 1. doplněk k přílohám 1—3 vydání prvního (V tisku.)

Lékařská služba u vojenských útvarů v míru. (V tisku.)

L—VI—3: Technická správa leteckého materiálu.

Názvosloví pro výstroj baterií, vyzbrojených 30-5cm těžkým moždirem vz. 16. (V tisku.)

O—3: Prozatímní předpis o dočasných dovolených mužstva.

Org.—8: Organisační předpis pro pěší vojsko, 2. doplněk.

Org—11: Organisační předpis pro jezdecko

Org—13: Organisační předpis pro telegrafní vojsko. (V tisku.)

Org—25: Organisační předpis pro vojenský zeměpisný ústav v Praze.

Org—33: Organisační předpis pro justiční službu.

Org—39: Organisační předpis pro hu

Penis a řízení návod tažného vozu vz. 17. 8 HP, soustavy „Daimler“.

Popis a řízení návod tažného vozu „Z“ 80 HP, soustavy „Škodovy“.

Používání a zařízení střeleckých cvičišť pro dělostřelectvo.

Průzkumná a pozorovací služba u dělostřelectva. Díl I/II.

Sf—3: Sazba na léčiva pro vojsko. 2. vydání.

Ttel—3f: Spojovací služba telegrafní a telefonní. Manipulace. (Náčrt.)

Ttel—22: České názvosloví Hughe-sova přístroje. (V tisku.)

Tv—4a: Podmínky pro přejímání trubičkového prachu $\frac{5}{16}$ 6 mm, vz. 18 a návod na jeho rozbor. (V tisku.)

Tv—4b: Podmínky pro přejímání deštic cvho prachu vz. 16 a návod na jeho rozbor.

Tžen, str.—2: II. Větráky (ventilátory). Návod, jak větráků používat a je obsluhovat.

Úkoly letectva. (Zatímní směrnice.) Praha 1923, MNO, vzduchoplavecký odbor.

Výcvik automobilních baterií. (Zatímní předpis.)

Vých—3: Praktická příručka osvětové výchovy.

Vc—1b: Šerm bodákem.

Zem—4: Evidence map vojenského zeměpisného ústavu. I. díl.

Zem—4: Vynatek z předpisu o zasílání evidenčních údajů pro opravu map vojenského zeměpisného ústavu.

Zvst—1, 5. příloha: Srovnávací výkaz válečného, mírového a augmentačního počtu materiálu pro 75 cm kanonové baterie, vz. 15 s úplným horským výstrojem.

Zvst—1: Podrobné výkazy rážového materiálu 75 cm horského kanonu, vz. 15. 3. příloha.

Zvst—4 (1. část): Názvosloví pro výstroj baterií vyzbrojených 10 cm lehkou houfnicí, vz. 14 (14/19).

Zvst—5: Názvosloví pro výstroj baterií, vyzbrojených 15 cm těžkým kanonem, vz. 15, $\frac{15}{16}$ a $\frac{15}{20}$.

Zvst—5a (1.sešit): Válečný početný stav materiálu baterie vyzbrojene tciou těžkým kanonem vz. 1-5, $\frac{15}{16}$ a $\frac{15}{20}$.

Zúč—2: Správa a účtování dělostřeleckého materiálu vojenských útvarů dělostřelectva. 1. doplněk.

II. Odborná literatura cizojazyčná.*)

A. Všeobecnosti.

1. Filosofie války.

Dutelly: **Philosophie de la guerre.** Paris 1923. Fr. 8.

Freytag-Loringhoven Hugo: **Die Psyche der Heere.** Berlin 1923. Mittler.

Fuller J. T.: **The reformation of war.** London 1923 (Hutchison).

Glasson, cap.: **La guerre future.** Paris 1922 (Hinger).

Grant J. E.: **The problem of war and its solution.** London 1922 (Allenmand Unwin). Sh. 50.

Hanguillart, com.: **La volonté de vaincre en action.** Paris 1923 (Fournier). Fr. 6.

Lotharingus: **Der Weltkrieg im Lichte naturwissenschaftl. Geschichtsauffassung.** Berlin 1923. (Sanders-Verlag.)

Van Overstraeten, com.: **Des principes de la guerre a travers les ages.** Bruxelles 1922 (Devit) Fr. 75.

Serrigny, gen.: **Réflexions sur l'art de la guerre.** Paris 1921. (Charles-Lavanzelle.)

Transactions of the Grotius Society, Vol. VII. **Problems of peace and war.** London 1923 (Sweet) 8 sh 6 d.

2. Organisation.

Anderson W. H.: **Outline of the development of the British Army.** London 1923.

Les Armées francaises dans la grande guerre. Tome I. La guerre de mouvement. Paris 1923.

Armja szwarcarska (Polska, Przegląd Nauk wojsk. No 8—9, 1923.)

Brémond, col.: **Conseils pratiques pour les cadres de l'armée métropolitaine appliqués à servir au Levant ou en Afrique.** Paris 1922. (Lavauzelle.)

*) Viz Vojenské Rozhledy IV. (1923) str. 203.

Cöchenhausen: **Der Weg zum Offizier im Reichsheer.** Charlottenburg (Off. Worte 1923). Fr. 2.50.

Cron Herrmann: **Die Organisation des deutschen Heeres im Weltkrieg.** Dargestellt auf Grund der kriegsakten. Heft V. Berlin 1923. (Mittler.)

Douchy, gén.: **Le grand état-major allemand avant et pendant la guerre mondiale.** Analyse et traduction de l'ouvrage du général von Kuhl. Paris 1923 (Payot).

Dupont: **Le haut commandement allemand en 1914.** Paris 1922. (Chapelot.) Fr. 5.

Fabry: **Rapport fait au nom de la commission de l'armée chargée d'examiner le projet de loi sur l'organisation générale de l'armée.** Paris 1922.

Fleiner Fritz: **Schweizerisches Bundesstaatsrecht.** Tübingen 1923. Lieferung 4: Die rechtlichen Grundlagen des Heerwesens 1—6.

Froelich M., plk.: **Zasady projektu ustawy o obowiązku powszechnej służby wojskowej z r. 1923.** Polska. No. 159—61, 63 a 167.

Gradabzeichen der Schweizerischen Armée. Bern 1923 (Kummerly).

Grenier, cdt.: **La réduction de l'indemnité pour charges militaires.** La France mil. 2. VIII. 1923.

Instruction générale relative à l'organisation et au fonctionnement des bureaux de recrutement, ainsi qu'aux opérations de recrutement et de repartition de la classe de 1923. Bruxelles 1923.

Instruction provisoire sur l'organisation des communications et des transports militaires en temps de guerre. Paris 1922. (Ministère de la guerre.)

Loi du 1er avril 1923, sur le recrutement de l'armée. Paris 1923 (Lavauzelle). Fr. 2.

Mering Franz: **Milicija i postajanje vojsko.** Moskwa 1923. (C. B. W.) v. Oertzen: **Deutsches Reichsheer-handbuch II. Bd.** Charlottenburg 1923. (Off. Worte, v. tisku).

Paquet Ch., com.: **Étude sur le fonctionnement interne d'un deuxième bureau en campagne.** Préface du gén. Buat. Paris 1923 (Berger). Fr. 20.

Popper-Lynkeus: **Krieg und Wehrpflicht.** Berlin 1923. (Eisenschmidt, v. tisku.)

Rabany: **Le recrutement de l'armée de terre et de mer.** Commentaire de la loi du 1er avril 1923. Paris 1923. (Berger.) Fr. 50.

Le recrutement de l'armée. Texte de la loi du 1er avril 1923.

Rudl Ludwig: **Die deutsche Armee von 1871—1914.** Berlin 1922. (Mittler.)

Schwarte: **Der große Krieg 1914 bis 1918.** Organisationen 2. Teil. Leipzig 1923. (Barth.)

Statistics of the military effort of the British Empire during the great war. London 1922. Stat. Office.

Wehrgesetz, das neue, in Dänemark. Milit. Wochenblatt No 48 (1922).

Zwendelaar: **La question militaire.** Bruxelles 1923. (Lebègue.) Fr. 3.50.

3. Hospodářská správa.

(Intendance, správa účetní atd.)

Biesalski K.: **Leitfaden der Kruppelfürsorge.** Leipzig 1922. (Voss.)

Administration et comptabilité des corps de troupe. Revue de liquidation et centralisation par Chaplain L. Paris 1922. (Lavauzelle.)

Macaire: **L'intendance au cours des hostilités.** Paris 1923. (Lavauzelle.)

Magazine regulations: Règlement des magasins. London 1922. (Stat. Office.)

Notes on war pensions. (London 1923. Stat. Office.)

De Ponydraguin, gén.: **La fonction administrative dans le domaine militaire.** Paris 1922. (Dunod.)

Robert A., cpt.: **L'unité administrative. Manuel pratique.** Paris 1922. (Michel.) Fr. 4.50.

4. Výchova vojska.

(Paedagogika, psychologie atd.)

Arnold: **Généralités sur l'éducation physique.** Paris 1922. (Lavauzelle.) 20 Fr.

Arnold: **La culture physique chez soi.** Paris 1923. 2.50 Fr.

Baillot R.: **Forces matérielles forces morales.** (La France militaire 7. V. 1923.)

Baissac: **Les jeux dans l'éducation physique.** Description de 163 jeux. Paris 1922. (Lavauzelle.)

Boccacia Epimede, col.: **Pedagogia militare,** con prefazione del gen. Francesco Grazioli. Seconda ed. Firenze 1923. (Ed. Carpigiani.)

Buchli: **Schweizerisches Sportjahrbuch 1923.** Zürich. (Sport A. G.)

Demenij G.: **Évolution de l'éducation physique.** L'école française. 2e éd. Paris 1922. (Fournier.)

Donop V.: **Sportgymnastik.** Stuttgart 1923. (Union Deut. Verlagsgesellschaft.)

Kuhl v.: **Friedenserziehung und Kriegserfahrung.** Mil.-wiss. Mit. Heft 3. (1923.)

La question des bibliothèques de garnison. (Revue nobil. fran. 1923.) I pro nás důležitá otázka!

Lebaud: **Commander.** Paris 1922. (Chapelot) 6.75 fr.

Lebaud: **Éléments de psychologie militaire.** (Revue d'inf. 1923, No 364.)

Ledent: **L'éducation physique sur la physiologie masculine.** Paris 1923. Fr. 7.50.

Mangin, gén.: **De hommes et des faits.** Paris 1923. (Plon.) Fr. 8.—

Mangin, gén.: **La discipline.** Revue de Paris 1er mai 1923.

Manuel élémentaire du jeu de la balle à cheval. Paris 1922. (Lavauzelle.) Fr. 3.—

Mayer, Lieut.-col.: **Essais de pédagogie militaire.** Paris 1923. (Chapelot.) Fr. 5.—

Millischer: **L'éducation respiratoire et des exercices physiques.** Paris 1923. (Maloine.) Fr. 9.—

Muff W.: **Für eine Militärpädagogik.** Militär-Wochenblatt 1923, str. 124.

Muff W.: **Der bürgerliche Unterricht im Reichsheere.** Stuttgart 1923. (Berger's Literar. Büro u. Verlagsanstalt.)

Passone Carlo: **Conferenze di educazione morale.** I. serie. Pavia 1922. L. 6.—

Pfadfinder: **Ein Handbuch für die Erziehung zum tüchtigen Staatsbürger von sir Robert.** Baden 1923. (Powell.)

Projet de règlement général d'éducation physique I/IV. partie. Paris 1922—1923. (Charles Lavauzelle.)

Niesel A., gén.: **Méthodes d'instruction.** Paris 1923. (Charles-Lavauzelle) Fr. 1.85.

Osmolski Wladyslaw: **Woj-skwe wychowanie fizyczne.** Stadjon No 5—7. (1923.)

Polomski Szezysny: **Gimnastika wojskowa czy gimnastika w wojsku.** Stadjon No 4. (1923.)

Silvestre Alfredo, col.: **I problemi urgenti della vita nazionale „La scienza della educazione nell' esercito.”** Firenze, 1923. (Carpigiani.) 7 L.

Sharp D.: **Education in a democracy.** Boston, 1923. (Mittlin.)

Soldatenzeitung, deutsche, mit wissenschaftlicher Beilage: „Der Wehrwacht.“ Berlin 1922. (Offene Worte.)

Stumm: „Der Mut im Kriege.“ (Beobachtungen und Betrachtungen.) Leipzig 1922. (Hillmann.)

Trousson Enjenjusz: **Ćwiczenia na mapie.** Warszawa 1923. (Woj-skowy Nauk.)

Vorschrift für Leibesübungen D. V. E. No. 475. Mittler 1923.

Zahn Adolphe et Barblan Pierre: **L'art du ski. Gymnastik et Technique.** Traduction française par Felix Krahnstoeber. Zürich 1922 (Bopp.)

5. Lékařství ve vojště.

Baraton: **Viande congelée.** Exploitation des frigorifiques. Paris 1923. (Lavauzelle.) 6.25 Fr.

Bassères, gén.: **Le service de Santé de la IIIe armée pendant la bataille de France.** Paris 1922. (Lavauzelle.)

Berg R.: **Die Nahrungs- und Genussmittel, ihre Zusammensetzung und ihr Einfluss auf die Gesundheit.** Dresden 1923.

Coullaud M.: **La chirurgie de guerre au point de vue de l'appareillage.** Paris 1922. (Lavauzelle.)

Depis Paul, Dr.: **Kompodium der Kriegschirurgie.** Bern 1923. (Bircher.) 9.— Fr.

Dopter M.: **Les maladies infectieuses pendant la guerre.** Paris 1922.

History of the great War. (Based on official documents.) Medicinal service. I/II. London 1923. Stationery office.

Hubicki S.: **Wojsko a szkola sanitarna.** (Lekarz, No 1, 1923.)

Janet: **La médecine psychologique.** Paris 1923. (Flammarion.) 8.00 Fr.

Jeandidier, méd.-maj.: **Les principes généraux du fonctionnement tactiques du Service de Santé.** Paris 1922. (Charles-Lavauzelle.) 2.75 Fr.

Lecène: **L'évolution de la chirurgie.** Paris 1923. (Flammarion.)

Lejars F.: **Un hôpital militaire à Paris pendant la guerre.** Paris 1923. (Masson.) 12.— Fr.

Lemoine G. A.: **Les services d'hygiène 1914—18.** Paris 1922. (Alcan.)

Macpherson W., gén.: **Medical services surgery of the war.** Vol. I. London 1922. (Stat. Office.) sh 25.

Rubner, Gruber M. und Fickler M.: **Handbuch der Hygiene.** Bd. 4. Abt. 3. Leipzig 1923. (Hirzel.)

Visberg et Jeandidier: **Guide provisoire pour la service de santé en temps de guerre.** Paris 1922. (Fournier.) 4.— Fr.

8. Taktika a strategie.

Allgemeine Gefechtsvorschrift. Wien 1923. Bundesministerium für Heerwesen.

Balek: **Kleiner Krieg.** (Militärwiss. Mit. H. 2. 1923. Charlottenburg, (Off. Worte.)

Beca Adriano: **Lições da grande guerra** (Leções). Lisbonne 1922. (Resumé moderní taktiky na příkladech ze světové války ukázané.)

Bond P. S., colonel U. S. Army and Crouch: **Technique of modern Tactics.** Washington 1923. 500 p. 126 illust.

Culman F., col.: **Tactique générale d'après l'expérience de la grande**

guerre. 3e édition 1923. (Lavauzelle.) 20.— Fr.

Descoins, général: **Études synthétiques des principales campagnes modernes.** A l'usage des candidats aux différentes écoles militaires. Paris 1923. (Lavauzelle.) 12.— Fr.

Ecoles militaires. (France.) Cours de tactique. Tome I/II. T. II.: Les forces morales. Paris 1922. Imprimerie Nat.

Ecole militaire. (Belge.) Cours d'art militaire. Stratégie et tactique générale. Professé par le major A. Ley. Bruxelles 1923.

Ecole supérieure de guerre. Cours de tactique générale et d'état-major. Service d'état major en campagne. Notes pratiques. Paris 1923.

Ecole de guerre. Service d'état-major. Aide-mémoire de l'officier d'état major en campagne. Première partie: Ordre de bataille. Marches etc. Paris 1923.

Elterlein Seweryn: **Taktyka szturmu.** Warszawa 1923. (Wojsk. Inst. Nauk. Wyd.)

Hart Liddell, cap.: **A science of Infantry Tactics simplified.** 2 ed. London 1923. (Clowes and sous.)

Hermann Georg: **Wie ging der Krieg verloren? Eine strategische Studie.** 2. Aufl. Freienwalde a. d. O. 1923. (Thilo.)

Höfl: **Neue taktische Aufgaben im Rahmen des verstärkten Infanterie-Bataillons und Reg.** (Mit Lösungen.) Berlin 1923. (Mittler.)

Instruktion générale sur l'observation. Annexe No 5 à l'instruktion provisoire sur l'emploi tactique des grandes unités. Paris 1923. (Berger.) 450 Fr.

Kann R.: **Le plan de campagne allemand de 1914 et son exécution.** Paris 1923. (Payot.) 10.— Fr.

Leroy, lt.-col.: **Essai sur la répartition des mitrailleuses dans la combat offensif.** Revue d'inf. No. 370, 1923.

Lucas, lt.-col.: **L'évolution des idées tactiques en France et en Allemagne pendant la guerre de 1914—18.** I. vol. Paris 1923. (Berger.) 15.— Fr.

Notes on elementary tactical training. London 1923. Stationery office.

Naylor William, col.: **The principles of war.** (Infantry Journ. 1923, avril.)

Oberhauser J.: **Der Gebirgskrieg.** Berlin 1923. Eisenschmidt. (V. tsksu.)

Popescu Jon, mjr.: **Evolutia ideilor tactice in Franta si in Germania in timpul rasboiului 1914—18.** (România No. 1—2, 1923).

Scuole centrale di fanteria, artiglieria e genio: Tattica delle varie armi. Vol III. Rome 1923. Pinnaro. (Taktika tankū, žen. vojska, válka plynová atd.)

Scuole centrali di fanteria... La cooperazione delle armi. Rome 1923. (Pinnaro.)

Stollberger R.: **Taktik auf dem Exerzierplatze.** Oberpfälzische Buchhandlung in Kallmienz bei Regensburg 1922.

Taktische Aufgaben mit Lösungen und angehängten Aufgaben für den Truppennachrichtendienst. Charlottenburg 1923 (Off. Worte-Verlag.)

Zenkavičius Radus, gen.: **Pestiniuku taktikos bruožai.** Kaunas 1923.

Válečné dějiny.

The Aisne and Montdidier. Noyon operations with special attention to the participation of American divisions. Monograph. No 13 prepared in the Historical Section Army war college. Washington 1922.

Andréa, col.: **La vie militaire au Levant.** Paris 1923. (Lavauzelle.) 5.— Fr. — Operace druhé divise v severní Syrii atd.

Barrès J. B.: **Souvenirs d'un officier de la Grande armée** publiés par Maurice Barrès, son petit-fils. Paris 1923. (Plon.) 7.— Fr.

Bauer, Oberst: **Ludendorff oder Delbrück.** Eine Antwort. Tübingen 1922. (Osiandersche Buchhandlung.)

Die Bayern im grossen Kriege 1914 bis 1918. Auf Grund der Kriegsakten dargestellt. München 1923. (Verlag des Bayer. Kriegsarchivs.)

Van den Belt, J. B.: **Der zweite Abschnitt des grossen Krieges.** (Sept. 1914 — Mai 1915.) Berlin 1923. (Mittler.)

Beer Henri: **Introduction à l'histoire de la guerre mondiale.** (Questions de méthode. Contres d'études et instruments de travail etc.) Revue de synthèse historique Tome XXXIII. 1922, mai.

Beumelburg: **Douaumont 1916.** (Schlachten des Weltkrieges, Bd. 18.) 1923.

Beyens: **La Belgique pendant la guerre.** Bruxelles 1923. (Devit.) 6.— Fr.

Bonnecque et Drouilly: **La France et la guerre. Formation de l'opinion publique pendant la guerre.** Paris 1922. (Payot.) 8.— Fr.

Bouvard, com.: **La gloire de Verdun.** Paris 1922. 6.— Fr.

Buchan J.: **A history of the Great war.** In 4. vol. London 1922. (Nelson.) 25 sh.

Bührer J., com.: **L'Afrique orientale allemande et la guerre de 1914—18.** Paris 1922. (Fournier.)

Cadorna Luigi, gen.: **La guerra alla fronte italiana.** I/II. Mailand 1922. (Treves.)

Cadorna L., gen.: **La fine di una leggenda.** Roma 1922. Rassegna ital. politica letteraria: fasc. LIX.

Canipana, com.: **La campagne de France 1914.** Paris 1922. (Lavauzelle.) 12.— Fr.

Conard Pierre: **Trois figures de chefs Falkenhayn, Hindenburg, Ludendorff.** Paris 1923. (Flammarion.) 4.50 Fr.

Convention germano-polonaise relative à la Haute Silésie le 15. mai 1922. Genève 1923. (Kundig.)

Crasset A., com.: **La défense de Paris et la bataille de la Marne en 1914.** L'illustration No. 4201, p. 204. (1923).

Degony, amir., Noussante Henri et Saint Auban: **Histoire contemporaine trois indépendants.** T. I. Exposé politique, militaire etc. Paris 1923. (Michel.)

Denis Ernest: **Du Vardar à la Sotscha.** Paris 1923. (Bossard.)

Déonna W.: **L'éternel présent.** (Guerre du Péloponèse et guerre mondiale.) Paris 1923. 10.— Fr.

Devar G.: **Sir Douglas Haig command.** I./II. London 1923. (Constable.)

Erinnerungsblätter deutscher Regimenter mit der Unterstützung des Reichsarchivs herausgg. v. Verlag G. Stalling. Oldenburg. Schriftenfolge 1—41 (de r. 1923).

Erben Wilhelm: **Die Schlacht bei Mühldorf 28. Sept. 1322.** Graz 1923. (Leschner.)

Fayle C.: **Seaborne trade (vol II.) History of the Great war.** London 1923. (Murray.) 21 sh.

Gay Ernest: **Paris héroïque. La grande guerre.** II. vol. Paris 1923. (Lavauzelle.) 15.— Fr.

Gorgolini P.: **Luigi Cadorna.** Piacenza 1922.

Grasset A., com.: **Maréchal franchet d'Esperey.** Paris 1922. (Crès.)

Grasset A., com.: **La guerre en action Neufchâteau (22. août 1914).** Paris 1923. 5.— Fr.

Grasseger J.: **Der zweite Weltkrieg.** Naumburg 1923.

Guerra italo-austriaca 1915—18. Le medaglio d'oro. Volume primo. Roma 1923. (Stabilimento poligrafico per admin. della guerra.)

Guerrini, gen.: **Introduzione allo studio della storia militare.** Torino 1922.

Gullet H. S.: **Australia in the war.** Official history. Vol. VII. London 1923. (Angus and Robertson.)

Hanotaux et Fabry: **Joffre.** Paris 1922. (Crès.)

Hedenström: **Rigaer Kriegschronik von 1914 bis 1917.** Riga 1922. (Brühns.)

Hermann J.: **Zur Frage über die Beschliessung von Paris 1870—71.** Berlin 1923. Landesverlag.

Hierl Constantin: **Der Welt-**

krieg in Umrissen. I. Charlottenburg 1922. (Off. Worte.)

Historique des troupes coloniales pendant la guerre 1914—18. Paris 1923. (Lavauzelle.)

History of the great war. Principal events 1914—18. London 1922. Stat. office.

Hoffmann Max, gén.: **Der Krieg der versäumten Gelegenheiten.** München 1923. (Verlag für Kulturpolitik.)

House, col. et Seymour Charles: **Ce qui se passa réellement à Paris en 1918—19.** Paris 1923. (Payot.) 17.25 Fr.

Hupert Witold Pułk: **Wojny XIX. wieku.** Lwów 1923. (Poloniecki.)

Knox Sir A. mjr.: **With the russian army 1914—17.** N. York 1923. (Dutton Co.) 15 sh.

Lacoste J.: **Scènes et images de la campagne d'Orient.** Paris 1923.

Lamotte, com.: **La marche à la victoire.** Paris 1923. 5.— Fr.

Landfried: **Der Endkampf in Mazedonien 1913 und seine Vorgeschichte.** Berlin 1923. (Mittler.)

Laure, com.: **Au 3e Bureau du 3e G. Q. G.** Paris 1922. (Plon.) 9.— Fr.

Lazarović M., pluk.: **Borbe oko Beograda 1915.** Beograd 1923. (Knjizarnica Gece Kona.)

Cherfils, gén.: **La guerre de la délivrance.** Tome I. (1922). Tome II./III. Paris 1923.

Ein Jahr Krieg. (Sammlung der russischen Generalstabsberichte 1914 bis 1915.) Berlin 1923.

Kuhl Hermann: **Der Weltkrieg im Urteil unserer Feinde.** (Dob-Verlag.) Berlin 1923. (Mittler.)

Kukił Marian, pulk.: **Bitwa pod Woloczyskami.** Tom I. studjow taktycznych z historii wojen polskich 1918—21. Warszawa 1923. (Wojsk. Inst. Naukow. Wyd.)

Kuntz, cap.: **La psychologie du G. Q. G. italien sous le général Cadorna.** Paris 1923. (Chiron.) 2.50 Fr.

Die Kriegsschuldfrage. Monatschrift für internationale Aufklärung. 2. Heft. Berlin 1923.

Legrand-Girarde: **Opérations du 21e corps d'armée 1e août 1—13 sept.** Vol. I. Paris 1922. (Plon.) 12.— Fr.

Lomont A.: **Histoire de la grande guerre.** Paris 1922. (Gedalg.) 5.60 Fr.

Lukomski A. S., gén.: **Erinnerungen.** Bd. I./II. Die Zeit des europ. Krieges. Der Anfang von Russlands Verfall etc. Übers. v. Hamm A. Berlin 1923. (Kirchner.)

Macbau W. A., col.: **The french plan of concentration and the collapse of August 1914.** Royal Artil. 1923. (Mai.)

(Prištë dále.)